



ประโยค ป.ธ.๓
แปล มคอเป็นไทย
สอบ วันที่ ๗ มกราคม ๒๕๔๓

๑. วิงเกะ ปน อิมินา จ วิตถุเกณ อิมินา จ วิจาเรน อุเบโต โหติ สมุเบโตติ
 อาทินา นเยน ปุคคลาธิฏฐานา เทสนา กตา ฯ อตุโธ ปน ตตฺราปี เอเวเมว ทฎฐพฺโพ ฯ
 วิเวกชนฺติ เอตฺถ วิวิตฺติ วิเวโก นีวรณวิคฺคโมติ อตุโธ ฯ วิวิตฺโตติ วา วิเวโก นีวรณวิวิตฺโต
 ฌานสมปยุตฺตธมฺมวราสีติ อตุโธ ฯ ตสฺมา วิเวกา ตสฺมี วา วิเวเก ชาตฺนฺติ วิเวกัซฺ ฯ
 ปิตฺติสุชนฺติ เอตฺถ ปินยตีติ ปิตฺติ ฯ สา สมฺปิยายนลกฺขณา กายจิตฺตป็นนรสา ฌรณรสา วา
 โอทคยปจฺจุปฺภูชานา ฯ สุขํ สุขํ ฯ สฺวฏฺฐ วา ชาทติ ชนฺติ จ กายจิตฺตพาธนฺติ สุขํ ฯ ตํ
 สาทลกฺขณํ ตํสมปยุตฺตคานํ อุปพฺรุทฺทนรลํ อนุคฺคทปจฺจุปฺภูชานํ ฯ สติปิ จ เนสํ กตฺถจ
 อวิโยเค อธิฏฐารมฺมณปฏฺฐิลาภตฺถุจฺจ ปิตฺติ ปฏฺฐิทฺทรสาณุกวนํ สุขํ ฯ ยตฺถ ปิตฺติ ตตฺถ สุขํ ฯ
 ยตฺถ สุขํ ตตฺถ น นิยมโต ปิตฺติ ฯ สงฺขารกฺขนฺธสงฺคหิตา ปิตฺติ เวทนากฺขนฺธสงฺคหิตํ สุขํ ฯ
 กนฺตารชินฺนสฺส วนฺนตฺถกนฺตทสฺสนสฺสวเนสุ วีย ปิตฺติ วนฺจฉายปฺปเวสนอุทกปริโหเคสุ วีย
 สุขํ ฯ ตสฺมี ตสฺมี สมเย ปากฺกภาวโต เจตํ วุตฺตนฺติ เวทิตฺทพฺพํ ฯ อยฺยจ ปิตฺติ อิทฺถจ สุขํ
 อสฺส ฌานสฺส อสฺมี วา ฌานเ อตฺถิตฺติ อิทํ ฌานํ ปิตฺติสุชนฺติ วุจฺจติ ฯ อถวา ปิตฺติ จ สุขฺยจ
 ปิตฺติสุขํ ฌมฺมวินยาทโย วีย ฯ วิเวกัซฺ ปิตฺติสุขมสฺส ฌานสฺส อสฺมี วา ฌานเ อตฺถิตฺติ เอวปิ
 วิเวกัซฺ ปิตฺติสุขํ ฯ ยถเว หิ ฌานํ เอวํ ปิตฺติสุขํ เจตฺถ วิเวกชเมว โหติ ฯ ตถฺยจสฺส
 อตฺถิตฺติ ตสฺมา เอกปเทเนว วิเวกชปิตฺติสุชนฺติปิ วุตฺตํ ยฺชชติ ฯ วิงเกะ ปน อิทํ สุขํ อิมาย
 ปิตฺติยา สหคตฺนฺติอาทินา นเยเนตํ วุตฺตํ ฯ อตุโธ ปน ตตฺราปี เอเวเมว ทฎฐพฺโพ ฯ

(ปรุณสมันตปาสาทิกา เวรรุชกัณท์ หน้า ๑๕๘ - ๑๕๙)

๒. ทฺฐโง โทโสติ ทฺฐโง เจว ทฺฐโง จ ฯ อุปฺปนเน หิ โทเส ปุคฺคโล เตน
 โทเสน ทฺฐโง โหติ ปกฺติภาวํ ชหาปีโต ตสฺมา ทฺฐโงติ วุจฺจติ ฯ ปรฺยจ ทฺฐเสติ วินาเสติ
 ตสฺมา โทโสติ วุจฺจติ ฯ อิติ ทฺฐโง โทโสติ เอกสฺเสเวตํ ปุคฺคลสฺส อาการนํนตฺเตน

นิทสูสนํ ๑ เตน วุฑฒํ ภูฏโฐ โทโสติ ภูสิโต เจว ภูสโก จาติ ๑ ตตถ สททลภุขณํ
 ปริเยสิตัพพํ ๑ ยสฺมา ปน โส ภูฏโฐ โทโสติ สงฺขํ คโต ปฏฺยสมมฺกคฺคฺคโล ภูปีตาภิภาเว
 ฐิตो ว โหติ เตนสฺส ปทภาชเน ภูปีโตติ อาทิ วุฑฒํ ๑ ตตถ ภูปีโตติ ภูปฺปภาวํ ปกฺคิโต
 จวนภาวํ ปคฺคิโต ๑ อนตฺตมโนติ น สกมโน อตฺตโน วเส อฏฺฐจิตฺตจิตฺโต ๑ อปีจ ปิตฺตฺสฺเซหิ
 น อตฺตมโน นิปตฺตจิตฺตติ อนตฺตมโน ๑ อนภีรฺทฺโรติ น สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 ปฏฺยเมเน อาหตํ จิตฺตมสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส จิตฺตตฺตทฺทภาวจิตฺตตจจวรสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 ชาติมสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส ฐีลชาติ ๑ อปฺปตีโตติ นปฺปตีอิโต ปิตฺตฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 ชาติมสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส น อภีรฺทฺโรติ อคฺคโ ๑ ปทภาชเน ปน เยสํ ฐมฺมานํ
 วเสน อปฺปตีโต โหติ ๑ เต ทสฺเสตฺตํ เตน จ โกเปนาติ อาทิ วุฑฒํ ๑ ตตถ เตน จ
 โกเปนาติ เยน ภูฏโฐติ จ ภูปีโตติ จ วุฑฒํ ๑ อภฺยมนิ เหนํ ปกฺคิภาวํ
 ขหาปนโต เอกาการิ โหติ ๑ เตน จ โทเสนาติ เยน โทโสติ วุฑฒํ ๑ อิมฺเห
 ทฺวึหิ สงฺขารภุขณฺธเมว ทสฺเสติ ๑ ตาย จ อนตฺตมฺนตยาติ ยาย อนตฺตมโนติ
 วุฑฒํ ๑ ตาย จ อนภีรฺทฺรียาติ ยาย อนภีรฺทฺโรติ วุฑฒํ ๑ อิมฺเห ทฺวึหิ
 เวทนาภุขณฺธํ ทสฺเสติ ๑ อมฺลเกเน ปาราชิกเณนาติ เอตฺถ นาสฺส มฺลนฺติ
 อมฺลกํ ๑ ตํ ปนสฺส อมฺลกตฺตํ ยสฺมา โจทกฺวเสน อธิปฺเปตํ น จูทิกวเสน
 ตสฺมา ตมตฺถํ ทสฺเสตฺตํ ปทภาชเน อมฺลกนฺนาม อทฺธิฏฺฐํ อสฺสฺสฺสฺส
 อปริสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส อาทิ ๑

(พุทธนิพนธ์ปาสาทิกา สังฆาทิเสส หน้า ๘๘ - ๘๐)

—◆—
 ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที



เฉลย ประโยค ป.ธ.๓

แปล มคธเป็นไทย

พ.ศ. ๒๕๔๓

๑. แต่ในวิภังค์ พระองค์ทรงเทศนาเป็นบุคคลลาธิชฐาน โดยนัยเป็นต้นว่า ภิกษุ เป็นผู้เข้าถึงแล้ว เป็นผู้เข้าถึงพร้อมแล้ว ด้วยวิตกนี้ และด้วยวิจารณ์นี้ ฯ ส่วน เนื้อความแม้ในวิภังค์นั้น ก็พึงเห็นโดยนัยที่กล่าวแล้วอย่างนั้น ฯ วินิจฉัยในบทว่า **วิเวก** นี้ ดังต่อไปนี้ :- ความสงบ ชื่อว่า วิเวก อธิบายว่า ความปราศจากนิรวรณ ฯ อีกอย่างหนึ่ง สภาพใดสงบแล้ว เหตุนั้น สภาพนั้น ชื่อว่า วิเวก อธิบายว่า กอง ธรรมอันสัมปยุตด้วยฌานที่สงบแล้วจากนิรวรณ ฯ ปิติและสุขใด เกิดแล้วจากวิเวกนั้น หรือในวิเวกนั้น เพราะเหตุนั้น ปิติและสุขนั้น ชื่อว่า **วิเวก** (เกิดแต่วิเวกหรือเกิดใน วิเวก) ฯ

ในบทว่า **ปิติสุข** นี้ มีวินิจฉัยดังต่อไปนี้ :- ธรรมชาติใด ย่อมยังจิตให้อิ่มเอิบ เหตุนั้น ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า ปิติ ฯ ปิตินั้น มีความยินดีพร้อมเป็นลักษณะ มีความ อิ่มกายและจิตเป็นรส หรือมีความแผ่ซ่านไปเป็นรส มีความพอใจเป็นปัจจุปัฏฐาน ฯ ความสบาย ชื่อว่า สุข ฯ อีกอย่างหนึ่ง ธรรมชาติใดย่อมกิน และขุดด้วยดี ซึ่ง ความลำบากทางกายและทางจิต เหตุนั้น ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า สุข ฯ สุขนั้น มีความ แซ่มชื่นเป็นลักษณะ มีความเพิ่มพูนธรรมอันสัมปยุตด้วยความสุขนั้นเป็นรส มีการ สนับสนุนเป็นปัจจุปัฏฐาน ฯ ก็ แม้เมื่อปิติและสุขทั้งสองนั้น ไม่แยกจากกันใน จิตตูปบาทไหน ๆ ความยินดีในเพราะได้อิฏฐารมณ ชื่อว่า ปิติ ความเสวยรสแห่ง อิฏฐารมณที่ได้แล้ว ชื่อว่า สุข ฯ ในจิตตูปบาทใด มีปิติ ในจิตตูปบาทนั้น ย่อมมีสุข ฯ ในจิตตูปบาทใด มีสุข ในจิตตูปบาทนั้น ไม่แน่ว่าจะมีปิติ ฯ ปิตีรวมอยู่ในสังขาร ชันท์ สุขรวมอยู่ในเวทนาชันท์ ฯ ปิติ เปรียบเหมือนความปลื้มใจ ของบุคคลผู้ เหน็ดเหนื่อยในทางกันดาร ในเพราะการได้เห็นป่าและได้ยินเสียงน้ำ สุขเปรียบเหมือน ความสบายของบุคคลผู้เหน็ดเหนื่อยในทางกันดาร ในเพราะเข้าไปสู່ร่มเงาหมู่ไม้และ บริโภคน้ำ ฯ ก็ คำนี้ พึงทราบทั่ว ท่านกล่าวไว้ เพราะความที่แห่งปิติ และสุข ปรากฏในสมัยนั้น ฯ

ปีตินี้ด้วย สุขนี้ด้วย มีอยู่แก่ฉานนั้น หรือในฉานนั้น เหตุนั้น ฉานนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสเรียกว่า ปีติและสุข ฯ อีกอย่างหนึ่ง ปีติด้วย สุขด้วย ชื่อว่า ปีติและสุข เหมือนคัพที่ทั้งหลาย มีกรรมวินัยคัพเป็นต้น ฯ ปีติและสุข อันเกิดแต่วิเวก มีอยู่แก่ฉานนั้น หรือในฉานนั้น แม้เพราะเหตุอย่างนี้ ฉานนั้น จึงชื่อว่ามีปีติและสุข อันเกิดแต่วิเวก ฯ เหมือนอย่างว่า ฉานเกิดแต่วิเวก ฉันใด ปีติและสุข ในฉานนี้ ก็เกิดแต่วิเวก ฉันนั้นเหมือนกัน ฯ อนึ่ง ปีติและสุขนั้น มีอยู่แก่ฉานนั้น เหตุนั้น แม้กกล่าวว่า **วิเวกขปีติสุข** มีปีติและสุขเกิดแต่วิเวก โดยบทเดียวเท่านั้นก็ได้ ฯ แต่ในวิภังค์ ตรัสปีติและสุขนี้ โดยนัยเป็นต้นว่า สุขนี้ สหระคตด้วยปีตินี้ ดังนี้ ฯ ส่วนเนื้อความในวิภังค์เมื่อนั้น พึงเห็นโดยนัยที่กล่าวแล้วอย่างนั้น ฯ

๒. สองบทว่า **ทฎโจ โทโส** ได้แก่ เป็นผู้ถูกโทสะประทุษร้าย และเป็นผู้ประทุษร้าย ฯ เพราะเมื่อโทสะเกิดขึ้นแล้ว บุคคลย่อมเป็นผู้ชื่อว่า ถูกโทสะนั้นประทุษร้าย คือ ให้ละความเป็นปกติเสีย ฉะนั้น จึงตรัสเรียกบุคคลนั้นว่า เป็นผู้อันโทสะประทุษร้ายแล้ว (ผู้ขัดเคืองใจ) ก็ บุคคลผู้อันโทสะประทุษร้ายแล้วนั้น ย่อมประทุษร้ายผู้อื่น คือ ยังผู้อื่นให้พินาศ เพราะฉะนั้น จึงตรัสเรียกบุคคลนั้นว่า ผู้ประทุษร้าย ฯ คำว่า **ทฎโจ โทโส** นี้ เป็นการแสดงบุคคลคนเดียวเท่านั้น โดยมีอาการต่างกัน ด้วยประการอย่างนี้ ฯ เพราะเหตุนั้น ท่านจึงกล่าวว่า **ทฎโจ โทโสติ ทุสโต เจว ทุสโก จาติ** ฯ ในคำว่า **ทฎโจ โทโส** นั้น ผู้ศึกษาพึงค้นหาลักษณะแห่งคัพที่ ฯ ก็ เพราะบุคคลผู้พรั่งพร้อมด้วยความขัดเคือง ถึงการนับว่า ผู้ถูกโทสะประทุษร้ายแล้ว ผู้ประทุษร้ายนั้น ชื่อว่า เป็นผู้ตั้งอยู่ในความเป็นผู้โกรธเป็นต้นเหมือนกัน ด้วยเหตุนี้ ในบทภาชนะแห่งสองบทว่า **ทฎโจ โทโส** นั้น ท่านพระอุบาลีเถระจึงกล่าวคำว่า **กุปีโต** เป็นต้น ฯ บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า **กุปีโต** ความว่า ถึงความเป็นผู้กำเริบ คือ ความเป็นผู้เคลื่อนไปจากปกติ ฯ บทว่า **อนตุตมโน** ความว่า ผู้มีใจเป็นของตนหาไม่ได้ คือ ผู้มีจิตไม่ตั้งอยู่ในอำนาจของตน ฯ อีกอย่างหนึ่ง บุคคลใดมีใจอันปีติ และสุขไม่ซึมซาบ เหตุนี้ บุคคลนั้น ชื่อว่า มีใจอันปีติและสุขไม่ซึมซาบ คือ มีจิตตกไปเสียจากปีติและสุข ฯ

บทว่า **อนภีรทุโร** ความว่า บุคคลใดไม่ประสบความสุข หรือไม่ถึงความผ่องใส เหตุนี้ บุคคลนั้น ชื่อว่า ไม่ประสบความสุข ฯ จิตของบุคคลนั้น อันปฏิฆะกระทบแล้ว เพราะเหตุนี้ บุคคลนั้น ชื่อว่า มีจิตอันปฏิฆะกระทบแล้ว ฯ ตะปุตรังใจ คือ



ปฏิมะ กล่าวคือ ความที่จิตแข็งกระด้าง และจิตยุ่งเหยิงตุงหยากเยื่อ เกิดแล้วแก่บุคคลนั้น เหตุนั้น บุคคลนั้น ชื่อว่า มีตะปุตริงใจเกิดแล้ว (เจ็บใจ) ๑ บทว่า **อปฺปตีโต** ความว่า ผู้ไม่ถึงเฉพาหะ คือ ผู้เว้นจากปิตติและสุขเป็นต้น อธิบายว่า ผู้อันปิตติและสุขเป็นต้นไม่ชิมซาบ ๑ แต่ในบทบาทขณะ ท่านพระอุบาลีเถระกล่าวคำว่า **เตน จ โทเสน** เป็นต้น เพื่อแสดงธรรมทั้งหลายที่มีอำนาจทำบุคคลให้เป็นผู้ไม่แช่มชื่น ๑

บรรดาบทเหล่านั้น คำว่า **เตน จ โทเสน** ความว่า เพราะความโกรธที่เป็นเหตุเรียกภิกษุนี้ว่า เป็นผู้ถูกโทสะประทุษร้ายแล้ว และว่า เป็นผู้ถึงความกำเริบ ๑ แท้จริง คำว่า **ทฺฐโร กุบีโต** แม้ทั้ง ๒ นี้ เป็นอาการเดียวกัน โดยให้ละความเป็นปกติ ๑ คำว่า **เตน จ โทเสน** ความว่า เพราะโทสะที่เป็นเหตุเรียกภิกษุนี้ว่า เป็นผู้ประทุษร้าย ๑ ด้วยบททั้ง ๒ นี้ ท่านพระอุบาลีเถระแสดงถึงสังขารชั้นนั้นแหละ ๑ คำว่า **ตาย จ อนตฺตมมตตาย** ความว่า เพราะความไม่ถูกใจที่เป็นเหตุให้เรียกภิกษุนี้ว่า เป็นผู้ไม่พอใจ ๑

คำว่า **ตาย จ อนภิรทฺฐิยา** ความว่า เพราะความไม่ชอบใจที่เป็นเหตุให้เรียกภิกษุนี้ว่า เป็นผู้ไม่ประสบความสุข ๑ ด้วยคำทั้ง ๒ นี้ ท่านพระอุบาลีเถระแสดงเวทนาชั้นนี้ ๑ ในคำว่า **อมูลเกน ปาราชิกเกน** นี้ พึงทราบวินิจฉัยดังต่อไปนี้ มูลของปาราชิกนั้น ไม่มี เหตุนี้ ปาราชิกนั้น ชื่อว่า ไม่มีมูล ๑ ก็ ความที่ปาราชิกนั้น ไม่มีมูลนั้น เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประสงค์เอาด้วยอำนาจโจทก์ ทำให้ประสงค์เอาด้วยอำนาจจำเลยไม่ ฉะนั้น เพื่อแสดงเนื้อความนั้น ท่านพระอุบาลีเถระจึงกล่าวไว้ในบทบาทขณะว่า ปาราชิก ที่ชื่อว่า ไม่มีมูล คือ ที่ตนไม่เห็น ไม่ได้ยิน ไม่ได้รังเกียจ ดังนี้ ๑

พระวิสุทฺธิวงศาจารย์ ญาณส่วโร วัดเทพธิดาราม แปล
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.